УДК [81´373:81´25]:371.3

Грабар Т.В.
викладач кафедри іноземних мов ХЕПУ

Технологічні особливості перекладу текстів у галузі методики навчання іноземних мов

Зараз існує дуже мало матеріалу з перекладу у галузі методики навчання іноземних мов. Саме тому під час розробки навчальних матеріалів для професійної підготовки перекладачів на спеціалізованих факультетах та відділеннях вищих навчальних закладів України виникають проблеми, які зумовлюють актуальність цього дослідження. Отже, приділяючи увагу цим труднощам, можливо визначити низку чинників, які впливають на цей процес. Чинниками, що визначають актуальність цього дослідження, є відсутність розгорнутого матеріалу, присвяченого аналізу термінологічних та стилістичних особливостей труднощів перекладу текстів у галузі методики викладання іноземних мов; незмінна зацікавленість вивченням англійської мови; зв'язки між народами, що розвиваються; постійна потреба людини спілкуватися й пізнавати нове; зростання потреби використання англійської мови у професійній діяльності; постійне удосконалення термінологічних систем у галузі наукового значення, а також необхідність приведення українських термінологічних систем до міжнародних стандартів.

Об'єктом дослідження виступають термінологічні та стилістичні особливості англомовного тексту з галузі методики викладання іноземних мов.

Метою дослідження було виявити термінологічні та стилістичні труднощі перекладу текстів у галузі методики викладання іноземних мов та розширити уявлення про їх особливості, розглянути практичну реалізацію специфіки використання способів перекладу термінів на українську мову у цій галузі, а також їх співвідношення.

Матеріалом дослідження обраний оригінальний англомовний текст із методики викладання іноземних мов: „Переклад, як методика викладання іноземної мови". Під час перекладу було

виявлено низку труднощів, що можуть становити певний інтерес при перекладі літератури зазначеної спрямованості.

Мета та завдання зумовили методи дослідження, які, під час перекладу тексту з методики викладання іноземних мов полягають у критичному аналізі літератури за темою дослідження, виявленні перекладацьких прийомів, які використовувались у роботі над текстом, а також містять порівняльний аналіз текстів англійською та українською мовами.

Переклад текстів методичного характеру викликає в першу чергу певні лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі. Завдяки тому, що граматика залежить від лексики, а лексика залежить від граматичних моментів, які також тісно зв'язані з жанрово-стилістичними проблемами, оскільки до стилістичних характеристик тексту відносяться і частотність вживання певних слів, і застосування певних граматичних форм та структур. Та при розгляді проблем перекладу в навчальних, аналітичних та певною мірою евристичних цілях доцільним видається окремий розгляд різних аспектів і проблем перекладу, в даному випадку термінологічних труднощів [2:27].

Причинами існування термінологічних труднощів перекладу перш за усе є розбіжності в картині світу англійської та української мов, особливості багатозначності англійських і українських слів, відсутність в мові перекладу відповідників нових термінів, особливості словотвору і термінотворення в англійській та українській мовах та ін. А серед причин, що зумовлюють існування жанрово-стилістичних проблем наукового перекладу, слід назвати певні розбіжності у стилістичних і жанрових нормах подання інформації в наукових текстах англійською і українською мовами, особливості вживання слів і сталих образних і необразних словосполучень та інші [3:73].

Від наявності певних лексичних, термінологічних та жанрово-стилістичних труднощів, кожен текст має свої особливості, що слід ураховувати при перекладі різними мовами, у тому числі українською.

Характерними ознаками перекладу текстів з методики викладання іноземних мов, а також нашого тексту є його інформативність (змістовність), логічність (послідовність, зв'язок між основною думкою та дрібницями), точність та об'єктивність.

Терміни, які зспостережено в тексті, що було перекладено, належать, у першу чергу, до методики навчання іноземних мов. Тут ми знаходимо назви різних підходів до вивчення іноземної мови та методів і прийомів, що при цьому використовуються (наприклад: *the Natural Approach, problem-based methodology, communicative syllabus* тощо). Також широко використовуються терміни, які позначають базові поняття у цій галузі (наприклад: *skills, formal instruction, target language, acquisition* тощо).

Найчастіше у текстах з методики викладання зафіксовано такі способи перекладу термінів, як переклад префіксальних термінів.

Наприклад: all-important – усебічний; all-important factor - усебічний фактор; cross-sectional studies — перехресні заняття; heterogeneous – різнорідний; overlapping –дублювання, повторення; puberty learners – учні віком після полової зрілості; self-flattery – самозадоволення; subconscious – підсвідомий та інші.

Таким чином, правильність перекладу префіксальних термінів значною мірою залежить від правильного визначення значення префікса та знання узагальненого значення термінів з тим чи іншим префіксом.

В англійській мові таким же продуктивним способом творення термінів, як і префіксація є творення за допомогою суфіксів [1:105].

Наприклад: factor- фактор; native-like pronunciation — природна вимова; effortless – безсилий; native-like accent - природній акцент та інші.

Знання значень суфіксів та основних способів перекладу термінів з певним суфіксом стає важливою умовою правильного перекладу суфіксальних термінів.

Також використовуються складні терміни, - сталі словосполучення, за якими закріплене певне термінологічне значення [1:123].

Наприклад: course materials - навчальний матеріал; study techniques - навчальні методи; phonetic transcription - фонетична транскрипція; learning effort – зусилля у навчанні; learning experiences — досягнення учня у навчанні; teaching materials – матеріал, що вивчається; learning situation – навчальна ситуація, та інші.

Для перекладу складних термінів необхідно правильно визначити компоненти складного терміна та встановити, в яких

семантичних відносинах перебувають компоненти між собою та з головним компонентом терміна-словосполучення.

Серед стилістичних особливостей перекладу цього англійського тексту на українську мову використані такі сполучники та сполучні слова, як:

that, than, if, as, or, nor, and that.

Використані такі двійні сполучники, як:

But also, both ... and, as...as, not merely.., thereby, hereby.

Для посилання логічного зв'язку між реченнями вжито такі спеціальні висловлювання, як:

to sum up, so far we have been considering, as we have seen, а також прислівник finally, again, thus.

Запас спеціальних знань в цій галузі, звичайно, не можна замінити вмілим користуванням словником, хоча й воно є необхідним. Головною передумовою вірного перекладу стає знання предмета, про який йдеться.

При перекладі термінів можна застосовувати різні перекладацькі прийоми. Транскодування, один з прийомів, що був використаний нами. Розрізняють різні види транскодування:

1) транскрибування (коли літерами мови перекладу передається звукова форма слова мови оригіналу [1: 21]):

For this reason, linguists have rejected these claims that the notional-functional syllabus was an analytic construct.

З цієї причини, лінгвісти не погодилися з ствердженнями про те, що понятійно-функціональна робоча програма є аналітичною побудовою.

2) змішане транскодування (переважне застосування транскрибування з елементами транслітерування [1:21]) було нами застосоване при перекладі прізвищ, наприклад:

Mallikamas - Малікамас.

3) адаптивне транскодування (коли форма слова в мові оригіналу дещо адаптується до фонетичної або граматичної структури мови перекладу [1:22]):

First, it broke with previous practice in that it was based on a systematic behavioral analysis of learners' pragmatic language learning needs.

По-перше, він розірвав з практикою у минулому , що базувалася на системному біхевіористському аналізі прагматичних потреб людини, яка вивчає іноземну мову.

Ще одним прийомом, що ми застосували для перекладу термінів є калькування (або дослівний переклад [4:132]):

Assuming that banks of materials were in place, the originally of these materials could become a manageable issue.

Якщо припустити, що банки матеріалів є в наявності, проблема оригінальності цих матеріалів здається вирішальною задачею.

З використанням перекладацьких прийомів під час перекладу такого англомовного тексту було установлено, що:

– найчастіше при перекладі термінів, що подаються в лапках, застосовувалося *калькування* (тобто дослівний переклад), значно менше *транскодування* та переклад терміна шляхом опису значення, і зовсім не застосовувалося використання конкретного українського відповідника;

– при перекладі найчастіше спостережено терміни з напівпрефіксом *all-, cross-*, з префіксом *heter(o)-, over-, post-, self-, sub-, un-, under-* та з суфіксом *—er/-or, -less, -like;*

– при перекладі складних термінів-словосполучень найчастіше зафіксовано терміни, побудовані за моделлю *N+N* (сполучення іменника з іменником);

– у тексті існувала значна кількість багаточленних атрибутивних словосполучень (тобто таких, що складаються з більшої кількості слів);

– значно рідше при перекладі тексту можна було спостерігати терміни моделі *(N+Part.I)+N* (другий компонент - перекладається іменником, а перший складним прикметником), *(N+Part.II)+N* (другий компонент - перекладається іменником, а перший - підрядним означальним реченням);

– незначна кількість термінів утворювалася на основі особових імен (як правило, прізвищ), це або похідні терміни, або термінологічні словосполучення.

Щодо інших прийомів, які використовувалися в цьому перекладі, треба виділити транскодування, коли нам потрібно було створити однозначні терміни, а також при транскодуванні прізвищ. Найчастіше було адаптивне транскодування.

Вилучалися лише ті слова чи словосполучення, які повторювалися в тексті-оригіналі та могли призвести до порушення норм мови перекладу, бо довільно вилучати щось із змісту тексту перекладач не має права, тому що це порушило б цільність та обсяг оригінальних текстів. Щодо додавання, то цей спосіб використовувався, враховуючи саме мовленнєві характеристики мови перекладу, не додаючи нічого від себе, щоб могло б порушити зміст оригіналу. Менш поширеним було використання такого прийому, як заміна слова однієї частини мови на слово іншої частини мови, тому що у більшості випадків англійою словом тієї ж частини мови.

Таким чином, ми бачимо, що для правильного перекладу терміна важливо знати його словотворчу і морфологічну структури. Переклад складних термінів містить дві основні процедури – аналітичну та синтетичну. Велику роль при перекладі словосполучень відіграє саме аналітичний етап – переклад окремих його компонентів. А для цього необхідно правильно визначити компоненти складного терміна, оскільки ними можуть бути не лише слова, а й словосполучення, що входять до його складу. Також важливо встановити, в яких семантичних відносинах перебувають компоненти між собою та з головним компонентом терміна-словосполучення. Саме характер цих відносин й визначає порядок та сам зміст перекладу складного терміна. Синтетичний етап перекладу передбачає побудову компонентів у залежності від зазначених тематичних відносин і отримання остаточного варіанту перекладу складного терміна.

Для того, щоб забезпечити процес адекватного перекладу наукових матеріалів, окрім високого рівня володіння мовою оригіналу та глибоких знань мови перекладу, наявності високого рівня перекладацької майстерності, необхідно володіти певною інформацією щодо обраної тематики, мати певний обсяг фонових знань. Обізнаність у питаннях лінгвокраїнознавства, ступінь знань наданої тематики та знання усіх функціональних стилів відіграють вирішальну роль у процесі перекладу.

Література

1. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Частина 2. – Вінниця: Нова книга, 2001. – 302 с.

2. Коптілов В.В. Теорія і практика перекладу. – К.: КДУ, 1982. – 256 с.

3. Федоров А.В. Основы общей теории перевода. – М.: Высшая школа, 1983. – 303 с.

4. Чередниченко О.І. Теорія і практика перекладу. – К.: Либідь, 1995. – 370 с.